

Кузін Наталія
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
Гончаров Віктор
старший викладач
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТАНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕСУРСУ СУМСЬКОГО РЕГІОНУ

Закріплені у Конституції України вимоги щодо охорони земель свідчать про виняткову важливість земельних ресурсів у всіх сферах життєдіяльності. Конституційні положення є підставою для правової охорони землі як основного елемента навколишнього природного середовища [1]. Ці положення Основного Закону країни знайшли відображення у Земельному кодексі України, Законі України «Про охорону земель» та інших актах земельного законодавства.

За період земельної реформи характер використання земельного фонду та формування агроландшафтів за своєю структурою є екологічно незбалансованим. Співвідношення, які склалися між сільськогосподарськими та лісовими угіддями з одного боку, і між ріллею та іншими видами сільськогосподарських угідь з другого не можна вважати доцільним і науково обґрунтованим, особливо з екологічної точки зору.

Екологічний стан агроландшафту прийнято оцінювати за співвідношенням – рілля : природні кормові угіддя : ліси. Теоретично обґрунтованим для України є співвідношення 1 : 1,6 : 3,6 відповідно. Фактично ж на даний час співвідношення складає 1 : 0,2 : 0,3, що свідчить про розбалансування культурного ландшафту [2].

На сьогодні земельні ресурси України перебувають в досить складному стані. Надмірна розораність території призводить до збільшення площі еродованих сільськогосподарських угідь, яких в Україні майже 15 млн. га. Щороку їх площа збільшується на 80-90 тис. га, внаслідок чого поширюються процеси деградації ґрунтів. За даними Держгеокадастру загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні, які зазнали згубного впливу становить 30,7%. Деградовані і малопродуктивні землі Сумської області становлять 222,5 тис. га, що становить 18% до площі орних земель [3].

Сучасний стан використання земельних ресурсів Сумської області не відповідає вимогам раціонального природокористування. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму, і протягом років залишилась майже незмінною. Так, із загальної площі області (2383,2 тис. га) 1698,0 тис. га або 71,3 % займають сільськогосподарські угіддя, в тому числі рілля – 1226,3 тис. га (51,4 %); сіножаті та пасовища – 447,7 тис. га (18,7%); перелоги – 0,1 тис. га; багаторічні насадження – 24,4 тис. га [3].

Загальна площа сільськогосподарських угідь, які зазнали згубного впливу водної ерозії становить 305,1 тис. га. Земельний фонд має сталу тенденцію щодо погіршення і за іншими якісними показниками (засоленість, солонцюватість, перезволоженість та ін.). Так, 611,1 тис. га сільськогосподарських угідь складають кислі ґрунти, солонцюваті ґрунти займають 67 тис. га сільськогосподарських угідь, а

засолені 106 тис. га. Окрім того 19,5 тис. га сільськогосподарських угідь займають перезволожені землі, 62,2 тис. га – заболочені [3].

Поряд з площинною ерозією досить інтенсивно розвиваються процеси лінійного розмиву та яроутворення. Площа ярів складає 2,56 тис. га. Окремо виділяються яружно-балкові системи з інтенсивністю ерозії, що перевищує нормативи у 10-20 раз.

Таким чином, у структурі земельного фонду Сумщини значні площі займають ґрунти, які характеризуються незадовільними властивостями (змиті, дефльовані, засолені, солонцюваті, перезволожені) – це деградовані і малородючі ґрунти. За розрахунками площа таких ґрунтів орних земель на території Сумської області складає 222,5 тис. га - це 18 % від площі ріллі по області. Найбільші площі деградованих і малопродуктивних орних земель в Сумському районі – 21,7 тис. га (20,9 % від орних земель району), Тростянецькому та Краснопільському районах відповідно 21,1 тис. га (44,0 %) і 21,0 тис. га (35,4 %).

Важливим завданням у сфері оптимізації земельного фонду мають стати заходи щодо вилучення з інтенсивного обробітку деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських угідь, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання є економічно неефективним. Значну частину сильно еродованих і деградованих земель, які підлягають поліпшенню, необхідно трансформувати у природні кормові угіддя, що створить сприятливі умови для виробництва продукції тваринництва.

Це дасть можливість знизити рівень розораності території до екологічно оптимального, сконцентрувати сільськогосподарське виробництво на кращих землях, що забезпечить отримання в середньому значно більшого обсягу продукції з одиниці площі та посиленню її конкурентоспроможності.

Для охорони земельних ресурсів, підтримання на високому рівні родючості ґрунтів, збереження довкілля необхідно провести такі заходи: захист земель від ерозії (організаційно-господарські, агротехнічні, лісомеліоративні, гідротехнічні заходи), рекультивацію порушених земель, поліпшення сільськогосподарських земель, підвищення родючості ґрунтів, консервацію малопродуктивних і деградованих земель шляхом залуження та заліснення.

Література

1. Довідник із землеустрою [Текст] / за ред. Л. Я. Новаковського. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Аграр. Наука, 2015. – 429 с.
2. Земельні ресурси України та їх використання [Текст] // Землевпорядний вісник. - 2011. - № 8. - С. 47 - 48.
3. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2015 році [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pek.sm.gov.ua/images/docs/public>.

